Cenap Şahabettin

Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri

1918

Hazırlayan

Tayfun Haykır

ÖTÜKEN

Cenap Şahabettin[*]**;** 2 Nisan 1871'de Manastır'da doğdu. Babası Osman Şahabettin Bey, binbaşıydı ve Plevne'de şehit oldu. Bunun üzerine aile İstanbul'a taşındı. Annesi İsmet Hanım'la İstanbul'a geldiğinde Cenap Şahabettin altı yaşındaydı. Tophane'de Mekteb-i Fevziyeye devam etti, ardından Eyüp Askerî Rüşdiyesine gitti. Sonra Gülhane Askerî Rüştiyesini bitirdi (1880), Askerî Tıbbiyeden doktor yüzbaşı olarak mezun oldu (1889) ve cilt hastalıkları uzmanlığı için Paris'e gönderildi. Paris'te bulunduğu yıllarda (17 Eylül 1889-23 Mart 1893) meslekî eğitimin yanında edebiyatla ilgilendi ve dört yıl sonra Türk edebiyatında yeni bir devri başlatacak edebî birikimle döndü. Dergilerde şiirlerini yayınladı. Dönüşünde Haydarpaşa Hastanesindeki kısa süren hekimliğini takiben Şap Denizi, Bâbülmendeb Boğazı'ndaki Kamerun adasına karantina doktoru olarak gitti. 29 Ocak 1897'de Hicaz'a giden sağlık heyetinde yer aldı. Burada ve Cidde'de (1905-1908) üç yıl kaldıktan sonra, Karantina Dairesine geçti ve Mersin'de (1899-1902), Rodos'ta (1902-1905) karantina doktorluğu yaptı. Türk nesrinin en güzel sayfalarından olan *Hac Yolunda* bu görev icabı çıktığı seyahatlerinden ilkinin ürünüdür. Daire-i Umur-ı Sıhhiye ikinci başkanlığı (1909-1912), Meclis-i Sıhhiye genel müfettişliği (1913-1915) görevlerinde bulunan, Paris'te toplanan sağlık konferansına katılan (1911) Cenap Şahabettin, I. Dünya Savaşı başladıktan sonra emekli oldu (1914). Yoğun meslek hayatının yanı sıra gazete, dergi çıkararak yayıncılığı da deneyen Cenap Şahabettin, 1908'den sonra başta *Tanin* olmak üzere gazetelerde yazarlık yaptı. 1902-1910 arası Kahire'de İttihat ve Terakki Cemiyet'nin çıkardığı *Şûrâ-yı Ümmet*'in başmuharrirlerinden biri de Cenap Bey'dir. İstanbul'da 1908'de çıkan kısa ömürlü *Hürriyet* gazetesinin başmuharrirliğini de üstlenir. Yıllar önce *Servet-i Fünûn*'da Raik Vecdi takma adını kullanan Cenap, Dahhak-ı Mazlum takma adıyla *Kalem*'de mizahî yazılar yazar. Kullandığı takma adlardan biri de Ahmet Peyman'dır. Cenap Bey, Ali Ekrem'e yazdığı mektubunda kendisine Şekip Hicrî takma adını seçtiğini yazar. Nurullah Ataç onun

---

* Cenap Şahabettin'in hayatına dair bu bilgiler İnci Engiün'ün bölüm yazarı olduğu şu eserden özetlenmiştir: Prof. Dr. İsmail Parlatır (Koordinatör), *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara, 2006.

zaferden sonra çıkan *Sabah*'ta Hakkı Talip adını kullandığını da bir yazısında belirtir.

Cenap Şahabettin doktorluktan emekli olduktan sonra İstanbul Darülfünununda Edebiyat Fakültesi Lisan Şubesi Fransızca tercüme müderrisliğine atandı. Kısa süre sonra Garp Edebiyatı müderris vekili oldu, daha sonra da Osmanlı Tarihi müderrisliğine gönderildi (1919). Onun eski edebiyat ile ilgili yazılarının bu tarihten sonra arttığı dikkati çekmektedir. Yeni bir şiir ve edebiyat anlayışını savunan *Servet-i Fünûn*'da, Fransa'da tanıdığı çağdaş edebiyatı tanıtan yazılarıyla Cenap Bey, bugün de önemini korumaktadır. Onun sanat hakkında yazdıkları gerçek bir sanatçının görüşleridir. O, sanat eserini her türlü öğretici amaçtan uzak tutmaya çalışmıştır. Cenap Şahabettin'in şiir ve edebiyatla ilgili makaleleri okunduğunda onun zamanla daha geniş bir görüşe kavuştuğu ve şiir dışındaki türlerle ilgili yazılarının arttığı görülür. Cenap Şahabettin 13 Şubat 1934 tarihinde beyin kanamasından öldü ve çok karlı bir günde toprağa verildi. Cenazesinin böylesine karlı bir günde kaldırılması herkese ünlü "Elhân-ı Şitâ" adlı şiirini hatırlatmıştır. Cenap Şahabettin çok yazmış/üretmiş bir ediptir. O yazıklarının bazılarını sağlığında kitap hâlinde yayımlamıştır. Fakat bazıları da yayınlandığı süreli yayınlarda kalmıştır. Bu kitaplaşmayan yazılar onun ardından akademisyenler ve edebiyat araştırmacıları tarafından tespit edilip yayımlanmıştır. Bu nedenle Cenap Şahabettin'in gün yüzüne çıkmayı bekleyen kalem tecrübeleri hâlâ mevcuttur denebilir.

Eserleri:

A) Şiir Kitapları:
   1. *Tâmât*
   2. *Cenap Şahabeddin'in Bütün Şiirleri* (Haz. Mehmet Kaplan vd.)

B) Nesir Kitapları:
   1. *Nesr-i Harp ve Nesri Sulh ve Tiryaki Sözleri*
   2. *Evrak-ı Eyyâm*
   3. *Hac Yolunda*
   4. *Âfâk-ı Irak*
   5. *Avrupa Mektupları*
   6. *Suriye Mektupları*
   7. *Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri*

Tayfun Haykır; Kırşehir'de doğdu. İlkokulu ve ortaokulu Vali Mithat Saylam İlköğretim Okulunda, liseyi Kırşehir Lisesinde okudu. 2007'de Gazi Üniversitesi Kırşehir Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 2010'da Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalındaki yüksek lisans öğrenimini *Mütareke Dönemi Yayın Organlarından Zaman Gazetesi* adlı tezini hazırlayarak tamamladı. 2010'da Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında doktora öğrenimine başladı. *Türk Romanında Basın Hayatı (Başlangıcından II. Dünya Savaşı'na)* isimli doktora tezini yazmaktadır.

Kırşehir Belediyesinde çalıştı (2008-2009). Ardından 2010-2011 yılları arasında Trakya Üniversitesi Keşan Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulunda Türk Dili Okutmanı olarak görev yaptı. 2011'de aynı kadro ve unvanla Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi(TÖMER)'nde çalışmaya başladı, hâlen bu görevine devam etmektedir. Yeni Türk edebiyatı alanında çeşitli süreli yayınlarda yayımlanmış akademik çalışmaları ve yazıları vardır.

Yayımlanmış kitapları:

1. *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*, (Koordinatör Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR, vd.), Gazi Üniversitesi TÖMER Yay., Ankara, 2013.
2. *Yöntem Bilgisi Açısından Osmanlı Dönemi Edebiyat Tarihleri*, (Editör Prof. Dr. Nâzım H. POLAT, vd.), Kurgan Yay., Ankara, 2013.)
3. *Sivas Türk Ocağının Mecmuası "Birlik"*, (Editör Prof. Dr. Nâzım H. POLAT, vd.), Sivas Türk Ocağı Yay., Sivas, 2014.
4. *Bir Jöntürk'ün Şiir Dünyası Tarsusizade Münif ve Şiirleri,* II. Cilt (Prof. Dr. Nâzım H. POLAT ile birlikte.)

(tayfun_haykir@hotmail.com)

Cenap Şahabettin (1870-1934)

Cenap Şahabettin bu yazıları yazarken
büyük savaşın sonuna yaklaşılıyordu…

Birinci Dünya Savaşı'nın
başlangıcının 100. yılında necip Türk milletinin
bir savaş daha yaşamaması dileği ve duası ile…
Tayfun Haykır

İçindekiler

Sunuş 15
Önsöz 17

Giriş

Cenap Şahabettin'in Gezi Yazıları ve Yayımları 23
Hac Yolunda 24
Âfak-ı Irak 24
Avrupa Mektupları 25
Suriye Mektupları 26

I. Bölüm
Araştırma

Cenap Şahabettin'in *Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri*'nin Yayımlanma Serüveni 31
Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri'nin Gezi Yolu 35

II. Bölüm
İnceleme

Cenap Şahabettin'in Nesir Anlayışı 41
I. Tasvirler 43
II. Tamlama, Cümle ve Paragraf Düzeni 46
III. Özgün Bir Anlatım 49
IV. Birinci Dünya Savaşı'nın İzleri 53
V. Teknik, Sosyal, Siyasî ve Tarihî Konular Hakkında Bilgilendirme 57

III. Bölüm

Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri

Bugünkü Beyrut -1- 65
Bugünkü Beyrut -2- 73
Filistin -Nazar-ı Umumî 81
Filistin-2- Nazar-ı Umumî 89
Bilad-ı Filistin -1- Nablus 93
Bilad-ı Filistin -1- Nablus 101

IV. Bölüm

Açıklamalar Sözlüğü 109
Kaynaklar 119
Dizin 121

Sunuş

Çok cepheli ediplerin baskın yönleri, genellikle diğer başarı alanlarını gölgelemiştir. Buna en uç noktada iki örnek, Ahmet Haşim ve Cenap Şahabettin'dir. Her ikisini de öncelikle şair olarak tanıyoruz. Bu doğrudur. İkisi de saf şiirin halis şairleridir. Fakat tek bir mısra yazmasalardı bile her ikisi de edebiyat tarihimizde müstesna yere sahip edipler olacaklardı; nâsir sıfatıyla tanıtılacaklardı. Ve mutlaka denecekti ki şiir yazmadıkları için şiir âlemini nesirde kurdular.

Bunları söyledikten sonra ilgili kaynak şunu da vurgulamak zorunda kalacaktı: Ne var ki Haşim'in nesri muhtevası itibarıyla ne kadar mensureye yakınsa, Cenap'ınki tam zıddına aynı ölçüde bilgi yüklüdür. Özellikle ikisinin de seyahat notlarına bir göz atmak bu hususta yeterli bir fikir verebilir.

Hüseyin Cahit, Edebiyat-ı Cedide'den arkadaşı Cenap Şahabettin'in nesirlerini seve seve okuduğunu ve bunların kendine "sehl-i mümteni ile yapılmış bir tekellüf [lisanı] hissini" verdiğini söyledikten sonra ilginç bir "Cenap-cambaz" benzetmesi yapar:

> "Bazı cambazlar vardır ki gayet güç perendelere filan kalkışırlar; aman yapamayacaklar, düşecekler, diye içiniz titrer. Hâlbuki umduğunuzdan daha âlâ zıplarlar. Cenap da öyledir, [...] okumaya başladığınız zaman içiniz titremeye başlar. Bu oyunları beceremeyecek, şimdi şaşıracak diye korkarsınız, hâlbuki o fevkalâde muvaffakıyetlerle hünerini gösterir."

Cenap'ın nesirleri arasında Hüseyin Cahit'i haklı çıkaracak, hüner göstermek maksadıyla gereğinden fazla makyajlanmış birçok metin parçası bulunabilir. Fakat onun bütün seyahat yazıları; baştan sona bilginin ağırlığını taşır, okuyucu zihnini yorarlar. Kültürün her şubesinde az çok behresi olmayan birisi için bu metinler demir kadar

ağır ve soğuk, taş kadar dilsizdir. Hâlbuki o çağrışımlar dünyasının kilitleri açılmaya başlayınca, anlatılan cehennemî bir muhit bile cennet kadar cazibedar oluverir. Sözümüzün ispatı için -aramaya gerek yok- elinizdeki kitabın herhangi bir sayfasına bakabilirsiniz. Bazı kısımlar mesela Nablus'la ilgili bölüm dinler tarihinden, sanat tarihinden yeterince nasiplenmemiş okuyucu için muamma gelebilir; fakat atıfları çözebilenler için tam bir kültür ziyafetidir.

Sevgili öğrencim/meslektaşım Tayfun Haykır, yüksek lisans tezini hazırlarken karşılaştığı bu yazıları kitaplaştırmakla güzel bir hizmet yapmıştır. Çünkü Cenap'ın *Suriye Mektupları*'nı tamamlayan metinlere kavuşmuş oluyoruz. Belki bir başka himmet sahibi de bu yazıların devamını (Kudüs İntibalarını) gün yüzüne çıkarır.

Tayfun Haykır, sadece kayıp hükmündeki metinleri ortaya koymakla yetinmiyor aynı zamanda çeşitli notlarla zenginleştirip okuyucuya yardımcı oluyor. Özellikle başka kaynaklardan derlenmiş ama aynı zaman dilimine ait fotoğraflar, anlatılanları göz önünde canlandırıyor âdetâ! Hele çok basit gibi göründüğü hâlde hayli uğraştırıcı bir iş olan haritalar, okuyucuyu gezgine/Cenap'a arkadaş/yoldaş yapıyor.

Cenap'ın dilindeki bazı kelime kadrosunun hele hele terkiplerin günümüz Türkçesinden çekildiği malum. Metni "günümüz diline çevirmek/uyarlamak" fakat "özüne dokunmamak" gibi iddialara varsın sahipleri inansınlar! Biz, söz varlığı değiştirilen her metnin, aslından uzaklaştığına inananlardanız. Ama bir metni farklı okuyucu seviyeleri için yayıma hazırlamak ayrı bir iştir. Tayfun Haykır'ın yaptığı, metnin aslını göstermek ama daha küçük puntoyla ( ) işareti içinde verdikleriyle okuyucuya yardımcı olmaktır. Bu işlem sırasında bazı yanlışlar yapılmış olması da ihtimal dışı değildir. Belki bu ifadeler serbest okumayı da biraz sekteye uğratıyor olabilir. Fakat parantez içinde bir karşılık vermekten kaçınmak, bu olumsuzluklar yerine olumluluklar sunmaz.

Sevgili Tayfun'u tebrik ediyor, yeni eserlerini bekliyoruz.

Prof. Dr. Nâzım H. POLAT

Ön Söz

Cenap Şahabettin daha çok şair kimliği ile tanınsa da aynı zamanda Türk edebiyatının usta nâsirlerinden biridir. 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet'in ardından şiirden çok düz yazı çalışmalarını sürdürmüştür. Dönemin çeşitli süreli yayınlarında çokça kalem oynatmıştır. Bu nedenle günümüzde dahi tüm yazılarından oluşan tahlilî bir fihristten söz etmek hayli güçtür.

Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri adıyla hazırlanan bu çalışma giriş, araştırma, inceleme, metinler, açıklamalar sözlüğü, kaynaklar ve dizin kısımlarından oluşmaktadır. "Giriş"te Cenap Bey'e ait diğer gezi yazıları *Hac Yolunda*, *Avrupa Mektupları*, *Âfâk-ı Irak*, *Suriye Mektupları* hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Söz konusu eserlerin yayımlanma süreçleri açıklanmıştır.

Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri'nden bugüne kadar hiçbir edebiyat tarihinde söz edilmemiştir. Altı parçadan oluşan bu yazılar yayıma hazırlanırken karşılaşılan ilk güçlük yazarın diğer gezi yazıları ile bu yazılar arasında nasıl bir bağlantı kurulacağıydı. Çünkü yayıma hazırlanan bu yazıların ortak bir başlığı yoktu ve anlatılan coğrafya yazarın daha önce de gezdiği yerlerle yakınlık göstermekteydi. Bu sorunun yanıtı yapılan araştırmalar sonucunda açıklığa kavuşturulmuştur. Son gezi yazıları olan bu yazıların diğerleriyle ilgisinin olup olmadığı anlatıldıktan sonra gezi yolunun daha iyi anlaşılması için iki harita hazırlanmıştır. Haritalar hazırlanırken karşılaşılan bir diğer zorluk da o dönemki yer adlarının çoğunun bugün değişmiş ve hiç kullanılmıyor olmasıdır. Cenap Bey'in andığı yer adlarının nereler olduğu tespit edildikten sonra, haritalar bu yer adlarına göre hazırlanmıştır. Böylelikle çalışmanın "araştırma" bölümü tamamlanmıştır.

Cenap Bey'in söz konusu yazıları onun -bugüne kadar tespit edilen- son gezi yazılarıdır. Son gezi yazıları olmaları itibariyle onun nesir üslubunu yansıtması bakımından dikkate değerdir. Çünkü Cenap Şahabettin, şiir üzerine sarf ettiği çabayı nesirde

de gösteren bir kalem sahibidir. "İnceleme" bölümünde onun bu yazılarından hareketle nesir üslubunda öne çıkan özellikleri gündeme getirilmiştir. Bu özelliklere değinilmeden önce "Cenap Şahabettin'in Nesir Anlayışı" başlığı altında onun edebî nesrin nasıl olması gerektiği üzerine düşünceleri anlatılmaya çalışılmıştır. Üslup üzerine incelemeler yapılırken metinden yapılan alıntıların sonunda alıntının hangi sayfadan yapıldığı yay ayraç içinde belirtilmiştir.

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde de Cenap Şahabettin'in Beyrut, Filistin ve Nablus üzerine yazdığı altı yazı yeni Türk harflerine aktarılmıştır. 96 yıl önce kaleme alınan bu yazıları günümüz okurlarının tam olarak anlayamamaları doğaldır. Bu nedenle anlaşılamayacağı düşünülen sözler ve söz grupları yay ayraç içinde daha küçük puntoyla günümüzdeki karşılıklarıyla verilmiştir. Cenap Şahabettin metin içinde çokça atıf yapmıştır ve bu atıflar tam olarak bilinmeden metin anlaşılamaz. Atıflar kişi veya yer adları, kavramlar, teknik isimlendirmeler olabildiği gibi telmihler, iktibaslar da olabilmektedir. Adı anılan bu atıflarla ilgili metin içinde bilgilendirme yapılmıştır. Daha fazla bilginin gerekli görüldüğü durumlardaysa "Açıklamalar Sözlüğü" bölümünde atıfların metin içindeki sırasına göre ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ayrıca metinler yeni Türk harflerine aktarılırken okunuşundan emin olunamayan sözcüklerin Arap harfli yazımları da köşeli ayraç içinde verilmiştir. Çok nadir olmakla beraber metin tamirinin gerekli olduğu durumlarda yapılan eklemeler de köşeli ayraç içinde verilmiştir. Çalışmanın son bölümü olan "Dizin"de de eser boyunca geçen özel isimlerin bir dökümü oluşturulmuştur.

Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri adıyla yayımlanan bu gezi yazıları I. Dünya Savaşı'nın son yılında -imparatorluğun inkıraz döneminde- elden gitmek üzere olan "Arz-ı Kenan"ı ve çevresini çok değişik yönleriyle anlatıyor. Bu eser hacmi küçük olmasına karşın hem ait olduğu edebî türün nadide örneklerinden biri olması bakımından hem de Edebiyat-ı Cedide'nin meşhur sa-

natçısı Cenap Şahabettin'in kaleminden çıktığından daha da bir değerlidir. Bu değeri unutulmuşluktan kurtarabildiysek çalışmamız amacına ulaşmış demektir. Elimizden geldiğince hatalardan uzak bir çalışma arzuladıysak da olası hatalarımız için şimdiden okurların hoşgörüsüne sığınıyoruz.

Akademik ve insanî anlamda hiçbir zaman benden yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Nâzım H. Polat'a; metinler okunurken bazı sözcüklerin anlamlandırılmasında kıymetli yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. M. Kayahan Özgül'e, Dr. Yasin Meral'e, Öğrt. Sıddık Baysal'a; teşvik ve önerileriyle Okt. Dr. Hasan Kaplan'a, eşim Öğrt. Hülya Hanım'a; eseri yayımlayan Ötüken Neşriyat'a, Editör Kadir Yılmaz'a ve gezi haritalarının çizimine katkıda bulunan sevgili öğrencim Oğuzhan Bıçakçı'ya teşekkür ederim.

Tayfun Haykır
30 Haziran 2014
Ankara

Giriş

Cenap Şahabettin'in Gezi Yazıları ve Yayımları

Edebiyat-ı Cedide topluluğunun en önde gelen isimlerinden Cenap Şahabettin nazmın yanında nesir alanında da hayli kalem tecrübesi olan bir ediptir. Nesrin edebî bir hâle nasıl getirileceği üzerinde çokça çalışan Cenap Bey, bu yoğun uğraşların sonunda kendine has bir nesir üslubu kurmayı başarabilmiştir. Daha çok şiirleri ile anılan ve üzerine araştırmalar, incelemeler yapılan Cenap Şahabettin'in nesirleri devrinde ve sonrasında çok okunmuş aynı zamanda yaptığı yeniliklerden olsa gerek -olumlu/olumsuz- çok da tenkide uğramıştır. Nesrin farklı türlerinde yazıları olan Cenap Bey'in hatırı sayılır miktarda gezi yazısı vardır. Bunların çoğu memuriyeti veya bir görev dolayısıyla hem Anadolu dışındaki Osmanlı coğrafyasına hem de Avrupa'nın birkaç ülkesine yaptığı gezilerin konu edildiği yazılardır. Anadolu dışında gerçekleştirilen bu gezilerde, geziye başlama noktası olduğundan Anadolu şehirlerinden bazıları da dolaylı olarak anlatılır.

Cenap Bey, kimi gezi yazılarını sağlığında kitaplaştırır, kimileri de yayımladığı gazete veya dergide öylece kalır. Bu kalanların bazıları araştırmacılar tarafından toparlanıp yayımlanmıştır.

Cenap Şahabettin'in bu çalışmaya konu edilen gezi yazılarının dışında kalanlar yayımlanma tarihleri göz önüne alınarak şöyle sıralanabilir:

***1. Hac Yolunda*:** Cenap Şahabettin, bir tıp doktorudur ve 1896 yılının sonlarına doğru Osmanlı Devleti toprağı olan Suriye'nin Cidde şehrine "sıhhiye müfettişliği" göreviyle gönderilir. Yolculuğun başladığı andan itibaren gözlemlerini anlatmaya başlayan yazar, yazılarını on yedi mektup hâlinde kaleme alır. Söz konusu yazılar *Servet-i Fünûn* dergisinde 20 Şubat 1312 (1896) ve 6 Ağustos 1314 (1898) yılları arasında "Hac Yolunda" başlığı altında tefrika edilir. Daha sonra da yazarın sağlığında 1909 ve 1925 yıllarında kitap olarak basılır.

Hac Yolunda, Dr. Belkıs Gürsoy[1] tarafından 1995 yılında ve Hülya Erdem[2] tarafından 1996'da yeni Türk harflerine aktarılarak yayımlanır.

***2. Âfâk-ı Irak*:** Cenap Şahabettin, bu eserinde 1914'te Irak'a yaptığı gezisini anlatır. İki yıl Bağdat'ta Arapların arasında yaşar ve orada gördüklerini, yaşadıklarını "Âfâk-ı

---

[1] Cenap Şahabettin, *Hac Yolunda*, Haz. Dr. Belkıs Gürsoy, Ecdad Yay., Ankara, 1995. Künyesi verilen bu eserde bir sayfalık ön sözden sonra *Hac Yolunda* çeviri yazı ile verilir. Gürsoy, *Hac Yolunda* hakkında şunları söyler: "Şair, İstanbul'dan yola çıkışından başlayarak, kendisini tayin edildiği şehre götürecek olan vapura gelinceye kadarki safahatını, engin bir kültür ve dikkatli bir gözlemle birleştirerek, yer yer ironiye kaçan bir üslup içinde yazıya dökmüştür. Yazar, vapur içindeki yolcularla ilgili intibalarını, yenilen yemekleri konuşulan mevzuları ve daha bunun gibi pek çok teferruatı, zevkle okunan bir ifadeyle okuyucuya ulaştırmıştır." Belkıs Gürsoy bu kısa ön sözünde yazar ve eserle ilgili olumlu kanaat belirtmiştir. Fakat *Hac Yolunda* ile ilgili yaygın kanaat -yazıldığı tarihi de gözden uzak tutmamak kaydıyla- dilinin çok ağır olduğudur. Saadettin Nüzhet Ergun'un konu ile ilgili tespiti dikkate değerdir: "*Hac Yolunda*'nın dili çok ağırdır. Cenap, şiirlerinde olduğu gibi burada da hemen hiç kullanılmamış kelime ve tamlamaları bolca kullanmış, böylece bir orijinalite sağlamaya çabalamıştır. *Hac Yolunda* adlı eseri Nergisî ve Veysîlerin edasına yaklaşacak kadar ağır bir üslupla kaleme alınmıştır." Baki Top, *Cenap Şahabettin'in Suriye Mektupları*, Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991, s. 14.

[2] Cenap Şahabettin, *Hac Yolunda*, Haz. Hülya Erdem, Kitabevi Yay., İstanbul, 1996.

Irak" başlığı altında kaleme alır. On üç yazıdan oluşan bu gezi yazıları *Tasvir-i Efkâr*'da 7 Haziran 1330 (20 Haziran 1914) – 5 Mart 1331 (18 Mart 1916) tarihleri arasında tefrika edilir.

Edebiyat araştırmacıları Cenap Şahabettin'in *Âfâk-ı Irak*'ından ismen haberdardılar. Çünkü yazarın *Evrak-ı Eyyam* adlı eserindeki "Dicle" başlıklı yazısının başında "Âfâk-ı Irak'tan Bir Parça" kaydı bulunmaktadır[3]. Bu kayıttan yola çıkarak varlığı bilinen fakat çoğu edebiyat tarihinde "meçhul eser" kaydı düşülen *Âfâk-ı Irak*[4], Bülent Yorulmaz tarafından tespit edilir ve yeni Türk harfleriyle yayımlanır.[5]

3. Avrupa Mektupları: I. Dünya Savaşı devam ederken *Tasvir-i Efkâr* gazetesi, Cenap Şahabettin'i Avrupa'dan haber yollaması amacıyla 1918-1919 yılları arasında iki kere Avrupa'ya gönderir. Yurt dışından gönderilen bu haber mektupları önce *Tasvir-i Efkâr*'da yayımlanır. Daha sonra yazar, 1919'da yirmi iki yazıdan oluşan *Avrupa Mektupları*'nı kitap hâlinde yayımlar.[6] Sırasıyla Sofya, Bükreş, Peşte, Viyana, Berlin, Potsdam şehirlerinde yaşanılanlar kaleme alınır.

---

[3] Cenap Şahabettin, "Dicle", *Evrak-ı Eyyâm*, Haz. Hasan Akay, Timaş Yay., İstanbul, 1998, s. 227.

[4] *Âfâk-ı Irak*'ın meçhul olması araştırmacıları bilgi verirken zora sokmuştur. Örneğin Prof. Dr. İnci Enginün, *Âfâk-ı Irak*'ı, *Suriye Mektupları* ile aynı eser olarak kabul eder: "… Cenap'ın bu iki seyahat kitabı kadar iz bırakmamış olan *Âfâk-ı Irak* adlı bir eseri daha vardır. *Sabah* gazetesinde '*Suriye Mektupları*' adı altında yayınlandıktan sonra kitap hâline getirilmiştir."(İnci Enginün, *Cenap Şahabettin*, Türk Büyükleri Dizisi 112, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.) Oysa *Âfak-ı Irak* ayrı, *Suriye Mektupları* ayrı gezi yazılarıdır ve *Âfâk-ı Irak, Tasvir-i Efkâr*'da; *Suriye Mektupları* ise *Sabah*'ta yayımlanır. Ayrıca *Suriye Mektupları*, yazarın sağlığında kitap hâlinde de basılmaz.

[5] Cenap Şahabettin, *Âfâk-ı Irak -Kızıldeniz'den Bağdat'a Hatıralar-*, Haz. Bülent Yorulmaz, Dergâh Yay., İstanbul, Ekim 2002.

[6] Baki Top, *a.g.e.*, s. 17.

Avrupa Mektupları, Sabri Özcan San tarafından yeni Türk harflerine aktarılır.[7]

***4. Suriye Mektupları*:** Cenap Şahabettin -Süleyman Nazif ile- hiçbir resmî görevi olmadan Şam'daki 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın davetlisi olarak Suriye'ye gider. Bu eserinde söz konusu gezide yaşadıklarını anlatır. *Suriye Mektupları*, 8 Kânûn-ı Sânî 1334'te (8 Ocak 1918) *Sabah* gazetesinde tefrikaya başlanır. Tefrika aralıklarla on sayı devam ettirilir. *Sabah*'ın 10112. sayısında başlayan tefrika 10140. sayısında son bulur yani tefrika yirmi sekiz günde sona erer.[8]

Suriye Mektupları'nda Cemal Paşa'yı övme, sürekli onu ön plana çıkarma kaygısı vardır. Bu çaba eserin her sayfasında kendini hissettirir ve *Suriye Mektupları*'nın edebî değerine gölge düşürür.[9] *Suriye Mektupları*'nın Cenap Şahabettin'in diğer gezi eserleri yanında sönük kalmasının sebebi burada aranmalıdır. Yazar da söz konusu eserindeki tavrının yanlış olduğunu ileride daha iyi anlar. Öyle ki değişen siyasi dengeler ve Cemal Paşa'nın itibardan düşmesi ile Cenap Şahabettin bir daha *Suriye Mektupları*'na dönüp bakmaz ve onu kitap olarak yayımlamaz. *Suriye Mektupları* üzerine Prof. Dr. İnci Enginün danışmanlığında 1991'de Baki Top tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

---

[7] Cenap Şahabettin, *Avrupa Mektupları*, Haz. Sabri Özcan San, T.C. Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1996.

[8] Baki Top, *a.g.e.*, s. 20.

[9] "Cenap Şahabettin, *Suriye Mektupları*'nın büyük bir kısmında Paşa'yı sürekli olarak övmekte, ayrıca onu müstakil bir devletin imparatoruymuş gibi sunmaktadır. Bu tutumuyla *Servet-i Fünûn* yazarı, devrinde kendisine yöneltilen tenkitleri hak etmiş gibidir. Eserin büyük kısmında Cenap'ın neden gezdiği yerlerden ziyade kendisine bu geziyi sağlayan kişiyi ön plana çıkardığını anlamak pek mümkün görünmemektedir." Baki Top, *a.g.e.*, s. 34.

Böylelikle *Suriye Mektupları* da yeni Türk harflerine aktarılmıştır[10]. Fakat eser kitap olarak hâlâ yayımlanmamıştır.

[10] Baki Top, *Cenap Şahabettin'in Suriye Mektupları*, Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991.